

VI. Pál pápa, mint ismeretes, Szent Péter és Pál apostolok halálának tizenkilencedik centenáriuma alkalmából még február 22-én meghirdette a „hit évét”, amely most, június 29-én kezdődött és 1968 június 29-ig tart. A pápa óhaja az, hogy ebben az esztendőben a világ valamennyi katolikus templomában sorozatosan mutassanak be könyörgő és hálaadó szentmiséket a hit adományáért, a szózékról pedig előre kidolgozott terv szerint igyekezzenek megvilágítani és jobban megérteni a katolikus hit lényeges tartalmát, kitérve azokra a dogmatikai, erkölcstani és egyházkormányzati kérdésekre is, amelyek a híveket foglalkoztatják. Nyilvánvaló, hogy az ilyen irányú tájékoztatás fokozott mértékben feladata a katolikus sajtónak is ebben az időszakban. Hogy általában milyen körben és irányban, arra vonatkozóan az *Informations Catholiques Internationales* már június 15-i számában több figyelemre méltó írással lépett elő, amelyek közül főleg Maurice Bellet fejtegetéseit és a lap által megszólaltatott kilenc neves teológus nyilatkozatát érzem elgázítónak.

Nem ritkán hallani napjainkban, olykor fájó panaszként is a vallomást: „Elvesztettem a hitemet.” Többféleképpen érthető és magyarázható ez a kifejezés — állapítja meg Maurice Bellet —, az azonban bizonyos, hogy igen valóságos folyamatot jelöl. A hitől való távolodás, a közömbössé válás, majd a gyakorlati és elméleti ateizmus a XVI. század óta mind általánosabb jelenség, kiváltképpen a nyugati országokban. Az elszakadás mértéke így, már e sorrendiségből kitűnően, igen különböző lehet. Az első lépés hozzá a vallás gyakorlásának abbahagyása azok részéről, akik egyébként hívőnek mondják magukat, mert kicsoda alapokra támaszkodhat annak a keresztény embernek a hite, akinek szemében a szentségek nem számítanak semmit? Könnyen bekövetkezhet a második lépés, amikor az ilyen „hívó” előtt kifejezetten kérdésessé válik maga a hit is, éspedig az egyház irányában vagy Krisztus irányában, vagy mindazt illetően, amit a kereszténység értéknek tekint.

Bellet főleg azt igyekszik feltárni dolgozatában, hogy az ő személyes észlelései szerint mivel magyarázzák hitüknek ilyen, előbb úgyszólván „tudattalan”, később pedig szinte „automatikus” elvesztését ezek a keresztények. Az alábbi öt pontban összegezi érveiket:

1. A vallás a dolgok elavult és kezdetleges felfogása. Tartozéka egyénileg a gyermekkorban, az emberiség vonatkozásában egy túlhaladott világképnek. A felnőttkorba jutás és a nagyobb tudás tehát szükségszerűen megrendíti a hitet. A tudomány világa nem fér össze a hit világával, mert a vallás nem állja ki a bírálatot. A keresztény hit ennek nyomán olyan ábrándnak látszik, amely az értelmi gyöngeség állapotát jelzi.

2. A vallás nemcsak a múltban lehetett eszköz másoknak szolgátságban való tartására, de a vele kapcsolatos politikai maradiság miatt ma is ellene van a feltörekvő népeknek vagy néprétegeknek, a meghunyászkodást hirdeti nekik és csak akkor nyugszik bele jogaik elismerésébe, amikor már megszerezték maguknak ezeket a jogokat, valójában tehát nem gondol másra, mint a saját életbenmaradására. Amellett a vallás táplálja a neurozísokat is, mert ellensége az ösztönek. Azzal az ürüggyel, hogy felemeli az embert, egészségtelen kényszert alkalmaz irányukban, rögeszmékkal és keserűséggel telíti őket.

3. A katolikus vallásban kétségkívül vannak pozitív értékek is. Így például a testvériség kinyilvánítása és kívánalma, magának Krisztusnak példaadása, Istennek szeretetként való felfogása: mindezek valóban nagy értékek, csak sajnos, elérhetetlenek. Legáltalában a gyakorlatban. A kereszténység által javasolt eszmény túl magas, vagy annyira vegyül túlzott előírásokkal, hogy légüres térben lebeg.

4. A vallás mindenképpen „résztleges”, vagyis nem egyetemes, hanem egy adott társadalmi környezetet, csoportot vagy kultúrát jellemez. Nem kivétel a kereszténység sem, holott amit hangoztat, éppen az egyetemesség, a cél pedig, amelyet kitűz, az az állapot, amikor az egész emberiség egységben és békeességben él. A valóságban viszont intézményeivel és dogmái-

val úgy hat, mint féke a szabad emberi kapcsolatoknak.

5. A hitben az az értelme fontos, amellyel túlhaladja az egyszerű humanizmust, ez az értelme azonban nem jut ténylegesen kifejezésre. Amint Krisztus meglátásainak és felismeréseinek lehet mondani, azokat a vallás nagyonis többértelműen juttatja kifejezésre.

Nagyjában ezek az öt pontba foglalt állítások és feltevések, amelyek oly könnyen hangzhatnak el napjainkban, szülik Bellet szerint azt az elfordulást, majd lázadást és ellenségességet, a „túlhaladottságnak” azt az érzését, amely a hit elvesztésére vezet. Nem kétséges azonban, hogy a hiteles hitnek le kell tudnia győzni a felhozott nehézségeket. A hitet azonban a maga „hiteles” voltában és „hitelesen” kell hirdetni — szögezi le Bellet. Le kell tehát lántani róla az olyan értelmezéseket és a hozzájuk kapcsolódó szellemi beállítottságokat, amelyeknek gyakorlati kihatásai tápot adhatnak a negatív megítélésnek. Mi volt itt a helytelen és mi most már a tennivaló?

1. Az elengedhetetlen hűség a hitletéteményhez és a szent hagyományhoz nem jelentheti azt, hogy a keresztény ember minél jámborabb, annál inkább hátra nézzen és a jelent meg a jövőt illetően gyermekded magatartást tanúsítson. Ki kell domborítani annak az újszerűségnek állandó vonását, amely a kereszténység sajátja, hiszen az „új vallás” csak akkor maradandóan „új”, ha mindig újabb. Nem szabad tehát a kereszténységet semmiféle politikai és társadalmi rendszerhez, semmiféle kulturális időszakhoz kötni. A keresztény embernek cselekvően kell törekednie már az időben is „Isten országa” felé, különben megtagadná a kinyilatkoztatást, amely a folytonos haladást tette az emberiség feladatává.

2. A vallás valóban „embertelenné” válnék, ha az értelem kikapcsolásával útját állná bármi téren a kritikának az ember szemléli érlelődésének. Az embernek folyvást kutatnia kell az igazságot, vállalva ekként a kutatással járó kockázatokat is. Nem szabad bizalmatlanságot tanúsítani a szabadság iránt, mert ha igen, akkor a kereszténység könnyen ellentétbe ke-

rül nem csupán az „emberi” vagy „természetes” értékekkel, hanem a saját értékeivel is. Végére az evangélium nem valami lezuható kegyesség könyve, hanem az ember felszabadulásának bejelentése.

3. Ovakodjunk attól, hogy a „természetfölöttire” való hivatkozással a szigorúan vett hittételeken kívül bárminek is abszolút tekintélyt tulajdonítsunk. Elég példa adódott már arra, hogy amit egyes egyházaiak abszolútnak nyilvánítottak, később már előttük is viszonylagos lett. Gondoljunk csak a szentírasmagyarázatokra, vagy a demokrácia kárhóztatására. Ha tehát mi, keresztények, sziklaszilárd meggyőződésünknek valljuk, hogy a hit nem kerülhet ellentétbe a tudomány igazolt eredményeivel, akkor ne nézzük gyanakvással az értelem önálló működését. El kell ismernünk a „tévedés jogát” is, mert enélkül méltán vádolmának minket azzal, hogy korlátozni szeretnők a kutatást. Tudományos feltevések elbírálásában csak befelé és mellékesen érvelhetünk dogmatikus igényekkel.

4. Ha az ellenségesség sajnálatos módon még mindig egyike az alapvető viszonyoknak az emberiség életében, nekünk az egyetemes szeretet jegyében mindenkor a „legegyetemesebb jóért” kell síkra szállnunk. Ennek munkálása és nem az „egyház érdeke” itt a keresztény magatartás első szabálya, mert különben szándékosan figyelmen kívül hagyhatnánk bizonyos igazságokat, csakis azért, mert feszélyezők.

5. Sokan azok közül, akik elszakadtak a hittől, főleg azt vetik a kereszténység szemére, hogy a valóságban nem az, aminek magát mondja és aminek lennie kellene. Egyetlen hiteles és hatályos cáfolata ennek az egyéni és a közösségi tanúságtétel. A feladat, amely reánk hárul, egyáltalán nem könnyű — hangoztatja Bellet. Könyörtelen bírálat alá kell vennünk mindenekelelt a saját hitünket és ennek megnyilvánulásait, mert állandó az eltorzulás veszélye. Meg kell találnunk továbbá és ki kell dolgoznunk a keresztény hit tartalmának és értelmének időszerű bemutatását, újra átgondolva mindent aszerint az igazság szerint, amely a kezdetben kinyilvánított és ma is mond Jézus Krisztus Lelke.

A kilenc teológus, aki elmondta, hogy mit várna a „hit évétől”, *Christian Duquoc, Yves Congar, Hans Küng, Johannes Metz, Jorge Mejia, Edouard Schillebeeckx, Xavier Murph, Karl Rahner* és *Roberto Tucci*.

Duquoc szerint a legfőbb feladat az áthagyományozott hit elmélyítése. Erre vonatkozóan VI. Pál pápa azt a kívánságát fejezte ki, hogy az előadók inkább a teológia régi mestereit kövessék, de nyilván hiba volna ezt úgy értelmezni, hogy zárkózzunk el azoknak a legújabb kérdéseknek tárgyalásától, amelyeket kortársaink, hívők és nem-hívők tesznek fel a katolicizmusnak. Rá kell mutatni arra, hogy a mi hittételeink mennyiben jelentenek erőforrást a gondolkodás és a cselekvés számára. Világos azonban, hogy egyedül a szavak nem elegendők. Amíg például a katolikusok békevágya csupán általános szólamban jut kifejezésre, addig még e béke tekintetében sem igazoltunk semmit. S így vagyunk a kor legtöbb drámai problémájával. A „hit éve” akkor lesz sikeres, ha a világ közvéleményének tényleges befolyásolása irányában „galvanizálja” a katolikusokat. Okosság és bölcsesség mellett bizonyos merészségre is szüksége van ma a hitnek.

Congar a „hit évének” meghirdetését részben a nyugtalanság légkörével magyarázza. Ennek a nyugtalanságnak eloszlátása bátor előrehaladást, egészen pozitív kezdeményezéseket követel. Elsősorban a hitnek olyan korszerű megvilágítását és kifejtését kell nyújtani, hogy azt minden jóakarató felnőtt ember megértse és elfogadhassa. Elengedhetetlen ehhez az alapvető hitgazságok megkülönböztetése a belőlük levezetett másodlagos hitgazságoktól és az előbbieknél homloktérbe állítása, ami a hit tartalmának nem a csökkentését, hanem az újrendezését hozza magával. Arról sem szabad megfeledkezni, hogy miután a hit körül tapasztalható nehézségek zöme a múltból örökölt bizonyos megfogalmazások miatt keletkezett, valóban itt az ideje, hogy olyan új fogalmazásokat keressünk, amelyek figyelemmel vannak a mai gondolkodási módokra.

Utóbbinak szükségét Küng is kiemeli, amikor két kívánalmat jelöl meg. Az egyik az, hogy szembesítsük

hitünket magának Jézusnak üzenetével és az apostoli egyház üzenetével, „még akkor is, ha ez megpróbáltatással járhat a jelenlegi egyház számára”. A másik az, hogy „lefordítsuk” hitünket a modern gondolkodás nyelvére és számára. „Elengedhetetlenek továbbá a cselekedetek is, éspedig nem egy egyházpolitika szükségletei, hanem Jézus Krisztus evangéliuma szerint.”

Nem kétséges — mondja Metz —, hogy a pápa a „hit évének” meghirdetésével a hit megerősítését célozta a hitet fenyegető bírálatokkal szemben. Ennek azonban meg lehet az a kockázata is, hogy zárolja az egyház megújódását. „Én mindenesetre azt kívánom, hogy ez az év segítse elő az egyháznak és teológiának megújulását, főleg ami a modern, szekularizált és ateista társadalommal szemben való felelősségét illeti. A történet folyamán az egyház nem mindig tett eleget a szeretet követelményeinek. Azokat a történelmi hibákat, amelyek a társadalom irányában terhelik, nem teheti jóvá csupán egy új elmélettel, sem a dolgok új megértésével, hanem csakis új gyakorlattal. A *Populorum Progressio* körlevél megadja egy ilyen gyakorlat programját. Szeretném, ha ezt a körlevelet nem csupán úgy tekintenék, mint emlékeztetőt a világ számára, hanem mint új feladatot is az egyház számára. Újból meg kell találnunk a módot keresztény hitünk teremtő és kritikai tevékenységére a modern világban. Ezt a világot semmiféle teológiai elmélkedés nem győzheti meg egymagában, tanúi is kellene a katolikus szellemiség új típusának. Én mindenesetre bízom a hitben, nemcsak a keresztények, de magának az egyháznak a hitében is. A holnap problémáit ugyanis nem oldhatják meg elszigetelt egyének. Azokat csakis intézmények oldhatják meg, amelyek megértették, hogy nem az ember kritikai szabadsága ellen létesültek, hanem azért, hogy biztosítsák és szolgálják ezt a kritikai szabadságot.”

Mejia az egyik legfőbb feladatot a hit megtisztításában és megszabadításában látja az olyan elképzelésektől, amelyek nagyon elemiek és gyermekesek. A hitnek tudatos és határozott állásfoglalással kell válnia Isten és a világ irányában, ami a keresztény em-

ber életvitelét is megszabja. Bizonyos, hogy a hitet ma nehezebb élni, mint az elmúlt időkben. Ámbár nem volt még memzedék, amelyet meg ne kísértett volna ez a gondolat, nem vitás, hogy napjainkban a keresztyény hívőket jobban fel kell készíteni a tan és ezzel kapcsolatos hivatásuk tekintetében.

A nagy probléma, amellyel ma szembekerültünk, annak megállapítása és tudatosítása, hogy valójában mi a keresztyény hit tartalma — jelentette ki *Schillebeeckx*. Tegnap még a hívek elfogadták a hitet és meghallgatták a tanítóhivatal oktatását anélkül, hogy próbálták volna értelmezni annak tartalmát. Egészen más a helyzet napjainkban. Az az ember, aki keresztyénynek vallja magát, hinni akar a hiteles dogmákban, de főleg a fiatalok, köztük a fiatal papok is, egyre inkább felteszik a kérdést: mi a hit szilárd, csorbíthatatlan magva? A problémát súlyosbítja az a szakadék, amely mind észrevehetőbb a múltból örökölt megfogalmazások és a jelenkori gondolkodás fogalmai között. „Nem hiszem, hogy a *Bultmann*-féle mítoszalanítás megfelelő és kielégítő megoldásokat hozna. Nem megoldás a siránkozás sem azon, hogy veszendőbe megy a hit, s nem megoldás a múltbeli formulák egyszerű ismételtetése sem. Újra kell értelmezni a dogmákat, éspedig hűségesen — a szó katolikus értelmében — a hagyományhoz és az egyház tanítóhivatalához. Amikor az egyház valamely hitigazságot tévedhetetlenül meghatároz, mindig szorgosan meg kell vizsgálni, hogy mi is az, amit az egyház valójában meghatározott. A keresztyény hit ma kétségkívül válságon megy át, ami esetleg sokba kerülhet. Én magam azonban derülátó vagyok, mert meggyőződéseim, hogy ez a mai válság éppen a növekedés válsága.”

*Murphy* szerint a „hit évében” nem annyira a hittételek fejtegetésével kellene foglalkozni, mint sokkal inkább azzal, hogy miként nyithatjuk meg a hívek szemét és fülét embertársaik szükségletei és szenvedései iránt, bárhol is legyenek ezek. A múltban a keresztyény hívő mindenekelőtt azt tanulta, hogy kincsként ölelje magához a hitet, védje meg azt a világ ártalmaitól. A teológus ugyanakkor főleg

a kifejezések és a tanbeli magyarázatok tisztaságán és szabatoságán fáradozott. Maga a Szentszék is mintha nagyobb gondot fordított volna a hagyomány megőrzésére, mint Krisztus jelenlétének tanúsítására a világban. Most tehát elsősorban az a kötelességünk, hogy ne csupán hangoztassuk Krisztus jelenlétét köztünk és az egyházban, hanem igyekezzünk megvalósítani azt, amit ez a jelenlét mond. Ebből az okból az egyháznak is felül kell vizsgálnia gondolkodási és cselekvési módjait és erőteljesen keresztyénné megújítását. S bármennyire igaz, hogy szükség van a hittételek korszerű megvilágítására értelmi szinten is, ma még szükségesebb, hogy a keresztyény emberek valóban odacsatlakozzanak Krisztushoz, vagyis hasonló magatartásra törekedjenek, mint amilyen Krisztusé volt.

*Rahner* a sok kívánalom közül, amelyeket felsorolhatna, csupán egyet említ föl, azt nevezetesen, hogy az evangélium hirdetői ebben az évben tőlük telően igyekezzenek úgy előadni a régi és hiteles hitet, hogy azt valóban megérthessék a mai emberek. Ebből következik, hogy amikor beszédre készülnek, ne a jámbor emberekre gondoljanak, illetve azokra, akiket jámboroknak vélnek, hanem elsősorban azokra, akik nem ülnek ott a szószék alatt: a kételkedőkre, a habozókra, a nem-hívőkre, az ateistákra. Ha ezt a sokféle mai embert tartják szemelőtt, akkor majd rájönnek arra, hogy fejtegetéseiket a hit lényeges tartalmára kell összpontosítaniok. Amit meg kell ragadniok, a keresztyény hit központi magva: Isten, az igazi vallási megtapasztalás lehetősége, Jézus Krisztus. De mindenekelőtt és mindig Krisztusról kell beszélni, annál is inkább, mert egyáltalán nem nyilvánvaló és magától értetődő a modern ember előtt, hogy az emberiség egész története és üdvössége egyetlen „emberre” összpontosuljon. A kérdés nagyon mély átgondolására van szükség, hogy ezt a sarkalatos keresztyény tételt elhíhetővé tudjuk tenni a mai szellemiség számára.

Végül *Tucci* abból indul ki, hogy a „hit évének” meghirdetése nyilván főleg lelkipásztori és hitterjesztői okból történt. Nem lehet szó csupán arról, hogy a keresztyények megőrizzék